

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
w Poznaniu
WIELKOPOLSKI
WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW

61-834 Poznań
ul. Gołębia 2
tel. 618528003
618528004
fax. 618528002
<http://wosoz.ibip.pl>
e-mail: wuoz@poznan.wuoz.gov.pl

Po.WN.5183. *12195*.1.2020

Poznań, dnia 22 grudnia 2020 r.

Urząd Miasta i Gminy w GOŁAŃCZY (2)		
Data	<i>31.12.2020</i>	Wpł.
<i>11581/20</i>		
Otrzymuje		

Burmistrz Miasta i Gminy
Gołańcz
Ul. dr P. Kowalika 2
62-130 Gołańcz

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w załączeniu do niniejszego pisma przekazuje: potwierdzoną za zgodność z oryginałem „Opinię ekspercką zawierającą wytyczne dotyczące sposobu naprawy i konserwacji ceglanych murów obronnych wokół zamku w Gołańczy” aut. dr hab. Piotra Niemcewicza, prof. UMK, Toruń 10.12.20020 r.

Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków

[Signature]
mgr Jolanta Goszczyńska

Załącznik:

- ① potwierdzona za zgodność z oryginałem opinia- 1 egz.

Otrzymuje:

- ① adresat
2. aa WN-MW

Sprawę prowadzi: mgr Malwina Wakulik – insp. ds. ochrony zabytków nieruchomych WUOZ w Poznaniu, nr tel. (0-61) 852-80-03/04 wew. 107.

dr hab. Piotr Niemcewicz, prof. UMK
ul. Rybaki 49A m 19
87-100 Toruń

Toruń, dn. 10.12.2020

OPINIA

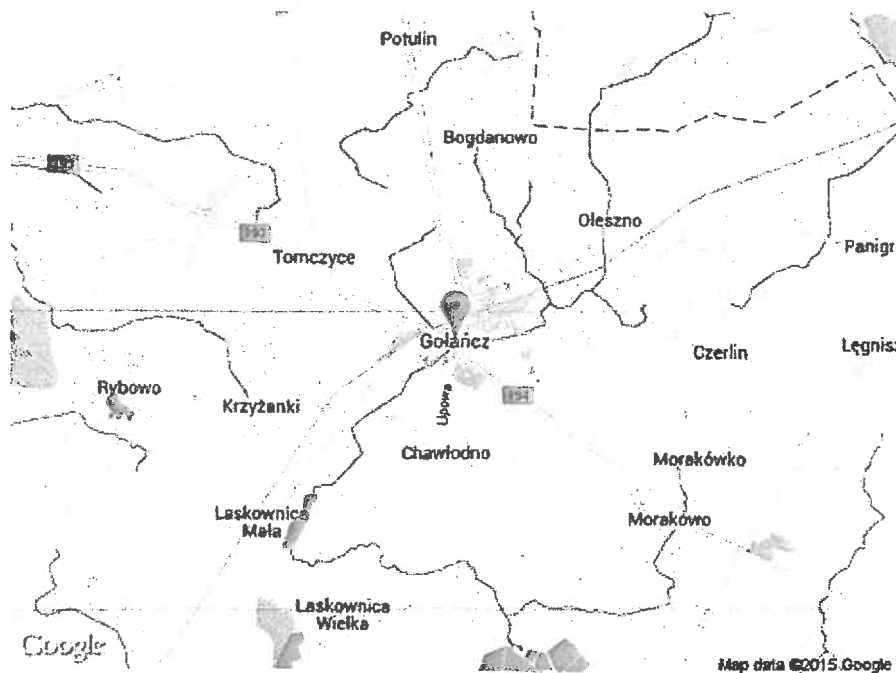
ekspertyza zawierająca wytyczne dotyczące sposobu naprawy
i konserwacji ceglanych murów obronnych wokół zamku w Gołańczu.

Określenie zleceniodawcy:

Opinia została przygotowana na zlecenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu w oparciu o zawartą w dniu 26.11.2020 r umowę o dzieło nr 23/2020 (wraz z przeniesieniem praw autorskich majątkowych).

Określenie opiniowanej sprawy:

Celem sporządzonej opinii jest ustalenie sposobu konserwacji poważnie uszkodzonych, ceglanych murów obwodowych zamku w Gołańczu znajdujących się w powiecie wągrowieckim w województwie wielkopolskim. Mury obronne wraz z fragmentami baszty narożnej i bramą wjazdową wpisane są do rejestru zabytków nieruchomych pod nazwą: ruina zamku XIV-XV o numerze 6347/30a z 12.03.19.

Źródło: https://www.google.com/search?q=go%C5%82a%C5%84cz+mapa&tbm=isch&source=lv&icb=1&fr=j4eVwY5X6cS2M%252CQJEOpKt5Te-MK252C_&vet=1&usq=A14_-kSrydmayb7OvOmZEkFOJIMgw1r4Q&sa=X&ved=2ahUKEwjTr4DAosP1AhUqfYsKHwfwBHCQ9QF6BAGXEA&imgsrc=j4eVwY5X6cS2M

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
61-834 Poznań, ul. Gołębia 2
tel. (61) 852-80-03, 852-80-04
fax (61) 852-80-02
NIP 778-10-33-758, Regon 004847816

Zgodnie z treścią opinii
z oryginalnego potwierdzenia

Powinno być

22.12.2020

1

nr. 4

Rodzaj obiektu, miejsce położenia i przechowywania:

Zamek w Gołańczy wraz z otaczającym go murem obronnym tworzy niewielkie założenie obronno-rezydencjonalne położone w obrębie dzisiejszego miasta Gołańcz, tuż obok jeziora Smolar (od strony pld-wsch.). Jest on zbudowany na planie czworoboku i wraz z murami zajmuje teren o wielkości 0,15 ha.

Jak wskazują źródła w XIII wieku biskup włocławski Maciej z Gołańczy, przedstawiciel rodu Pałuków rozpoczął przy jeziorze Smolary budowę niewielkiego zamku. W połowie XV wieku rodzina Gołanieckich wybudowała mur obwodowy od strony północnej. Po nich właścicielami zamku zostali Grudzińscy, którzy dokończyli budowę muru obwodowego od strony południowej. Mury obronne powstały na planie czworoboku, z dłuższymi bokami od strony wschodniej i zachodniej. W części południowej wzniesiono bramę wjazdową, a od północy usytuowano cylindryczną basztę narożną.

Po zniszczeniach w czasie potopu szwedzkiego odbudowano część zamku i wprowadzono klatkę schodową oraz nową barokową bramę. W XVIII wieku zamek przekształcono w niewielką szlachecką rezydencję. Jak podają źródła około 1830 roku był mocno zaniedbany i nie nadawał się do dalszego użytkowania. Przez następne 100 lat nie interesowano się zamkiem i dopiero w latach 1941-1943 badacze niemieccy prowadzili tam prace archeologiczne. W okresie od 1951 do 1953 Polacy podjęli prace zabezpieczające tę ruinę, poddając ją konserwacji. W 2008 roku zamek stał się własnością samorządu.

Wykaz i opis podjętych czynności:

W celu sporządzenia tej opinii dokonałem wizji lokalnej murów obwodowych zamku w Gołańczy. Zapoznałem się na miejscu z ich stanem zachowania, a zalecenie w formie wytycznych dotyczące planowanych prac konserwatorsko-budowlanych zamieściłem w tej opinii.

Treść opinii:

Z murów obronnych do naszych czasów przetrwały nietety tylko ich fragmenty. Od strony północy - o długości nieco ponad 27 m, od zachodu, na odcinku pomiędzy bramą a basztą narożną - o podobnej długości. Od strony wschodniej zachował się fragment muru o długości ponad 9 m. Wysokość uszkodzonego muru w najwyższym punkcie w chwili obecnej wynosi ponad 4 m.

Stan zachowania tego muru jest bardzo zły, a miejscami jest on zniszczony w stopniu uniemożliwiającym odczytanie jego formy. Rozpoznanie stanu zachowania muru wraz z programem konserwatorskim znajdują się w opracowanym przez mgr Katarzynę Polak „Programem prac konserwatorskich i restauratorskich murów obronnych wokół zamku w Gołańczy” z 2016 roku.

Prace przy uszkodzonym murze należy przeprowadzić na podstawie przyjętych ustaleń zawartych w tym programie konserwatorsko-restauratorskim.

Z całą pewnością należałoby je rozpocząć od ustawienia wokół muru tymczasowego zadaszenia, który ochroniłby mur przed bezpośrednimi opadami wody i śniegu, które obecnie wnikają w strukturę mocno osabionego i zdestruowanego muru.

W celu prawidłowego i kompleksowego przeprowadzenia zabiegów konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkowym murze konieczne jest szczególne zwrócenie uwagi na zaplanowanie w pierwszej kolejności prac w dolnych partiach muru polegających na: założeniu izolacji, wprowadzeniu przepuszczalnego gruntu i odpowiednim ukształtowaniu terenu (ze spadkiem od lica muru), zgodnie z wytycznymi zawartymi we wspomnianym opracowaniu (K.Polak s. 10-11).

W dalszej kolejności niezbędne też jest usunięcie z korony murów roślinności, którą to czynność należy połączyć z zabiegiem dezynfekcji. Nie wolno pominąć ważnego zabiegu konserwatorskiego, który ma tutaj ogromne znaczenie, a mianowicie wzmocnienia osłabionych partii cegieł i zapraw przy pomocy preparatów silikonowych wskazanych przez autorkę (K.Polak s. 11).

Niezwykle ważnym zabiegiem dla powstrzymania procesów dalszego niszczenia muru jest usunięcie soli rozpuszczalnych w wodzie. Korzystać należy tutaj ze sprawdzonych przy tego typu obiektach zabytkowych materiałach o dużej solochłonności (K.Polak s. 11).

Z dużą ostrożnością należy przeprowadzić zabieg oczyszczania powierzchni zapraw i cegieł z nawarstwień metodą piaskowania, tak by nie uszkodzić oryginalnych, bardzo osłabionych materiałów!.

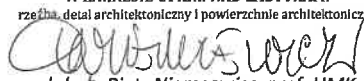
Na niektórych, wybranych odcinkach muru o dużym stopniu uszkodzenia i rozległych ubytków w jego wewnętrznej strukturze warto wprowadzić cegłę współczesną o parametrach fizykomechanicznych zbliżonych do oryginalnej cegły łączonej - zalecaną przez autorkę opracowania - zaprawą na bazie wapna trasowego (K.Polak s. 12).

Szczególną uwagę należy zwrócić na prace przy koronie murów, która oprócz podmurowania w celu założenia warstwy izolacji wymaga odpowiedniego wyprofilowania i opracowania w taki sposób, aby woda opadowa swobodnie spływała z jego górnych partii.

Niezwykle ważnym zadaniem jest problem uzupełnienia uszkodzonych fragmentów muru przy pomocy współczesnej cegły i zaprawy o parametrach fizykomechanicznych zbliżonych do zabytkowych materiałów. Należy to wykonać w taki sposób, aby z jednej strony wzmocnić i odbudować niektóre bardzo uszkodzone fragmenty zabezpieczając koronę muru przed dalszą, tak rozległą destrukcją, a z drugiej strony aby pozostawić ten mur w charakterze trwałej ruiny ale z wyeksponowaniem niektórych ważnych elementów jak np. baszty narożnej z wprowadzeniem pokrycia dachówką ceramiczną.

Wnioski końcowe:

1. Przy planowaniu prac konserwatorsko-restauratorskich fragmentów muru obronnego wokół zamku w Gołańczy ważna jest kolejność wykonywanych czynności konserwatorskich i budowlanych. Z całą pewnością do pierwszoplanowych i najważniejszych działań należy zaliczyć zabezpieczenie korony muru i dolnych partii przykrytych ziemią przed bezpośrednim oddziaływaniem i przenikaniem wody opadowej.
2. Można i należy rozpocząć prace zabezpieczające od wprowadzenia tymczasowego zadaszenia, usunięcia roślinności z korony murów i wokół niego wraz z warstwą naniesionej ziemi, a także dezynfekcji, wzmocnienia struktury muru odpowiednimi preparatami i połączoną z wprowadzeniem współczesnych cegieł i zapraw o wspomnianych, zbliżonych do oryginalnego materiału parametrach fizykomechanicznych.
3. Na tym wstępnym etapie prac nie powinno się odtwarzać brakującego lica muru w partiach go pozbawionych. Ten zabieg należy dokładnie przeanalizować w kontekście planowanych prac rekonstrukcyjnych wszystkich odcinków muru, a także użycia odpowiedniego materiału (cegła i zaprawa) i zastosowanej technologii. Po wykonaniu projektu z zaznaczeniem miejsc rekonstruowanych należy wykonać niewielką próbę uzupełnienia wątku z wytypowanym rodzajem cegły i odpowiedniej zaprawy do akceptacji komisji konserwatorskiej.
4. Wszystkie prace konserwatorskie i restauratorskie przy tym murze powinny być wykonywane przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki o specjalności: rzeźba kamienna i detal architektoniczny lub pod jego ścisłym nadzorem.

RZECZPOSNOWCA MINISTRA WŁAŚCIWEGO DO SPRAW
KULTURY I OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO
W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI
rzeźba, detal architektoniczny i powierzchnie architektoniczne

dr hab. Piotr Niemcewicz, prof. UMK